

מספר פנימי:

כנסת ישראל

יוזמות: חברי הכנסת

//פ

הצעת חוק שירות המדינה (מינויים) (הפסקת כהונת היועץ המשפטי לממשלה), התשפ"ה-2025

תיקון חוק שירות המדינה (מינויים), תשי"ט-1959 (להלן, "החוק"),	הפסקת כהונת היועץ המשפטי לממשלה	לאחר סעיף 5 יבוא:
		5א. הפסקת כהונת היועץ המשפטי לממשלה תעשה באותו האופן שבו הוא התמנה, אך הממשלה לא תהא רשאית להפסיק את כהונתו בשל מחלוקת על פרשנות הדין, וכן הנחיותיו והחלטותיו בעניין התביעה הפלילית.

דברי הסבר

הצעת חוק זו נוסחה על ידי מכון זולת – לשוויון ולזכויות אדם.

היועץ המשפטי לממשלה הוא אחד משומרי הסף המרכזיים במדינת ישראל, ותפקידו חיוני להבטחת שלטון החוק, תקינות פעילות הרשויות הציבוריות ושמירה על האינטרס הציבורי. תפקידיו מקיפים תחומים רבים: הוא עומד בראש התביעה הכללית ומנחה את מדיניות האכיפה הפלילית, מייעץ משפטית לממשלה ולמשרדה, מייצג את המדינה בבתי המשפט, ואף מגיש חוות דעת מטעמו בתיקים בעלי חשיבות ציבורית, גם כאשר המדינה אינה צד ישיר להם.¹

כחלק מתפקידו כראש התביעה הכללית, היועץ המשפטי לממשלה קובע את מדיניות התביעה, מאשר פתיחת חקירות והעמדה לדין של בכירים, כולל שרים, חברי כנסת ובכירים אחרים

¹ הנחית היועץ המשפטי לממשלה מס' 1.0000, תפקידי היועץ המשפטי לממשלה (3.7.2002).

במערכת הציבורית. כפועל יוצא מכך, פעמים רבות עלולות להתעורר מחלוקות קשות בינו לבין הממשלה. כך, למשל, כאשר הוא מחליט לפתוח בחקירה פלילית נגד גורמים פוליטיים או כאשר הוא קובע כי הצעת חוק מסוימת אינה חוקתית. במקרים כאלה, עשויה להיות לממשלה ולחבריה מוטיבציה פוליטית להפעיל לחץ על היועץ המשפטי או אף להביא להפסקת כהונתו.

כיום, הממשלה מחזיקה בסמכות רחבה להפסיק את כהונתו של היועץ המשפטי לממשלה, ללא מנגנוני פיקוח מספקים, דבר העלול להוביל לניגוד עניינים חמור ולפגיעה בעצמאותו. כאשר חברי ממשלה מצויים בחקירה פלילית או תלויים בהנחיותיו המשפטיות של היועץ, נוצר חשש כבד כי הם ינצלו את סמכותם להפסקת כהונתו ממניעים אישיים או פוליטיים, ולא משיקולים ענייניים. מצב זה מערער את אמון הציבור בעצמאות התביעה הכללית ובמערכת המשפט כולה. הממשלה אף ניצלה בעבר את סמכותה להפסיק את כהונתו של היועץ המשפטי משיקולים זרים. כך, בשנת 1986, הודח היועץ המשפטי יצחק זמיר לאחר שעמד על כך שיש למצות את הדין עם בכירים בשב"כ בפרשת קו 300. אירוע זה המחיש את הפוטנציאל המסוכן של שליטה פוליטית על תפקיד היועץ המשפטי והוביל להבנה כי יש לעגן את מעמדו ולחזק את עצמאותו.

במטרה להתמודד עם בעיה זו, ועדת שמגר, שהוקמה בעקבות פרשת "בר-און-חברון" בשנת 1997, קבעה כי היועץ המשפטי לממשלה חייב להיות עצמאי ובלתי תלוי, וכי אסור לאפשר לממשלה לפטרו על רקע מחלוקות מקצועיות. הדו"ח של הוועדה הדגיש כי הממשלה אינה יכולה להכתיב ליועץ כיצד לפרש את הדין, והמליץ להקים ועדה מקצועית שתבחן את מועמדותו, וכן לקבוע עילות מוגדרות להפסקת כהונתו, כדי למנוע שימוש פוליטי בסמכות זו.

על אף המלצות הוועדה, לא הוסדר מנגנון ברור למניעת הדחת היועץ המשפטי בשל מחלוקות עם הממשלה. כתוצאה מכך, נותר החשש כי ממשלות ינצלו את סמכותן להפסקת כהונתו כדי להפעיל עליו לחץ פוליטי ולפגוע בעצמאות מערכת אכיפת החוק. יתרה מכך, עצם קיומה של האפשרות להדחה עלול ליצור "אפקט מצנן", שבמסגרתו היועץ יחשוש לקבל החלטות מקצועיות בלתי-פופולריות מחשש לתגובת הממשלה.

לכן, מוצע לחדד את העילות הקיימות ולקבוע שבעוד שהפסקת כהונת היועץ המשפטי לממשלה תעשה באותו האופן שבו הוא התמנה (כפי שהמליצה ועדת שמגר וגם הוראת סעיף

14 לחוק הפרשנות, תשמ"א-1981² שקובעת כי הסמכה למנות משמעותה גם הסמכה לבטל את הממשלה לא תהא רשאית להפסיק את כהונתו בשל מחלוקת על פרשנות הדין, וכן הנחיותיו והחלטותיו בעניין התביעה הפלילית. שני אלה נמצאים בליבה של תפקידו הציבורי ונדרש בהם שיקול דעת מקצועי-עצמאי ובלתי פוליטי ותלוי בממשלה, תוך דבקות באינטרס הממלכתי ונאמנות לשלטון החוק.

חקיקה זו חיונית להגנה על שלטון החוק, לחיזוק מעמדו של היועץ המשפטי לממשלה ולשמירה על אמון הציבור בכך שמערכת המשפט פועלת באופן מקצועי, נטול פניות ובלתי תלוי בלחצים פוליטיים.

² [חוק הפרשנות, תשמ"א-1981](#).